

Paradiplomatiske relationer i Rigsfællesskabet

Tema 2: Frontlinjediplomatiet i forandring

Gennem interviews med diplomater og embeds personer fra Danmark, Grønland og Færøerne har vi undersøgt det udenrigspolitiske samarbejde i rigsfællesskabet. Med denne artikel ønsker vi at bidrage til en bedre forståelse af, hvordan samarbejdet mellem rigsfællesskabets frontlinjediplomater fungerer, samt hvordan disses handlerum er formet af rigsfællesskabets institutioner og den internationale politiske kontekst. På baggrund af vores data er det vores forventning, at man med relativt få ressourcer kan styrke samarbejdet og dermed rigsfællesskabet. Vi

anbefaler, at kontakten mellem Grønlands og Færøernes frontlinjediplomater og Asiatisk Plads øges, samt at Udenrigsministeriet i højere grad arbejder for at udbrede kendskabet til Danmarks forpligtelse til at inddrage og oplyse Grønland og Færøerne om udenrigspolitiske forhold. Grønland og Færøerne og deres respektive frontlinjediplomater bør i videst muligt omfang inkluderes på det udenrigspolitiske område, således af man fra dansk side giver rigsfællesskabets parter reel medindflydelse

Politik, pragmatik og paragrafer

Rigsfællesskabet er en unik statslig konstruktion bestående af de tre lande: Danmark, Færøerne og Grønland, der tilsammen udgør en stat; Kongeriget Danmark. Grønland og Færøernes selv- og hjemmestyre samt unikke nationalfølelser og befolkninger udfordrer således enhedsstaten som ramme både juridisk og ud fra et kulturelt perspektiv. Inden for de seneste årtier har Grønland og Færøerne udviklet stadig mere autonomi fra den sydlige del af kongeriget, og udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitikken hører således til blandt de sidste områder, som fortsat bestemmes af regeringen i København. Grønland og Færøerne har dog med åbningen af flere udenlandske repræsentationer og med udgangspunkt i Fámjin- og Itilleq-erklæringerne fra henholdsvis 2005 og 2003 opnået mere udenrigspolitisk indflydelse og spiller en mere selvstændig international rolle.

Global opvarmning og smeltende iskapper bidrager desuden til en større global opmærksomhed på Arktis. Forandringerne skaber øgede muligheder for Grønland og Færøerne, hvor særligt Grønland oplever det øgede internationale fokus som en mulig vej ud af afhængighedsforholdet til Danmark. Opmærksomheden skaber dog flere udfordringer for Danmark, hvor afsmeltningen medfører sikkerhedspolitiske dilemmaer, der kulminerede med et tilbud om at indgå i en stor ejendomshandel med den forhenværende amerikanske præsident.

EVA VICTORIA ARPE

ØSTERGAARD

stud.scient.pol.,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet,
evavictoriaoe@gmail.com

MATHILDE AGERSKOV

stud.scient.pol.,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet,
mathildeagerskov29@gmail.com

MORTEN MUFF PEDERSEN

stud.scient.pol.,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet,
tilmortenmuff@gmail.com

Grønlands og Færøernes betydning for Danmarks internationale position skal derfor ikke undervurderes. Især Grønland spiller en central rolle for det amerikanske militær og den danske rolle i NATO, men nye planer om en amerikansk radarstation i Færøerne kan også øge den færøske betydning betragteligt de næste år. Ikke mindst af strategiske årsager er Danmark derfor interesseret i at holde sammen på Kongeriget, da netop de arktiske nationer Grønland og Færøerne udgør vigtige årsager til, at man fra dansk side har kunne spille en større sikkerhedspolitisk rolle internationalt, end landets størrelse egentlig berettiger til. Det danske afhængighedsforhold til Grønland og Færøerne italesættes sjældent direkte, men med verdens øjne rettet mod nord har Grønland og Færøerne fået flere kort på hånden, hvilket man er meget bevidst om i både Nuuk og Thorshavn. Danmark kan derfor ikke længere slippe afsted med at gå enegang i Arktis, men skal i dag give rigets nordlige lande reel medindflydelse, og Danmark er derfor nødt til at balancere relationen til rigsfællesskabets parter på en knivsæg.

Vi ønsker at bidrage til en bedre forståelse af, hvordan det udenrigspolitiske samarbejde fungerer mellem rigsfællesskabets frontlinjediplomater, og hvordan disses handlerum er formet af rigsfællesskabets institutioner og disses forandring

Rigsfællesskabets udenrigspolitik bestemmes fra København i et krydsfelt mellem politik, pragmatik og paragraffer. Det er i denne komplekse kontekst, at artiklen her skriver sig ind i et relevant, men underbelyst område inden for det danske diplomati. Vi ønsker at bidrage til en bedre forståelse af, hvordan det udenrigspolitiske samarbejde fungerer mellem rigsfællesskabets frontlinjediplomater, og hvordan disses handlerum er formet af rigsfællesskabets institutioner og disses forandring. Udenrigspolitik forstår vi her som summen af officielle eksterne relationer mellem uafhængige stater, para-stater og ikke-statslige aktører, der dækker bi-, multi- og transnationalt samarbejde (se ex. Hill, 2016: 4).

Rigsfællesskabets institutionelle rammer

De nuværende overordnede juridiske rammer for rigsfællesskabet fremgår dels af Danmarks Riges Grundlov, Lov om Grønlands Selvstyre og Lov om Færøernes Landsstyre. Grundloven gælder for hele rigsfællesskabet, men selvstyreordningen og hjemmestyreordningen giver henholdsvis grønlænderne og færingerne en vidtgående autonomi. Statsforfatningen, udenrigspolitik, forsvars- og sikkerhedspolitik og en række andre områder fastslås i grundloven som regeringsprærogativer og kan derfor ikke overgå fra Danmark til hverken Grønland eller Færøerne, så længe landene indgår i Kongeriget (Statsministeriet, 1953).

Danmark og Grønland underskrev Itilleq-erklæringen i 2003. I erklæringen tilkendegav den danske regering, at man ville sikre ligestilling i alle uden-

rigspolitiske spørgsmål, hvor både Danmark og Grønland berøres. Erklæringen giver Grønland juridisk adgang til og mulighed for at indgå i internationale organisationer og forhandlinger, der kun angår Grønland, samt muligheden for, at Selvstyret kan være medunderskriver på internationale forhandlinger. Da sådanne aftaler indgås som en del af rigsfællesskabet, skal Grønland underskrive ”Kongeriget Danmark for så vidt angår Grønland” (Statsministeriet, 2005b).

Fámjin-erklæringen er en fælles erklæring mellem Danmarks regering og det færøske landsstyre. Ifølge erklæringen kan Færøernes landsstyre indgå forvaltnings- og folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer, så længe disse alene vedrører Færøerne eller er et samarbejde mellem Færøerne og Grønland. Da Færøerne er en del af rigsfællesskabet, skal Færøerne underskrive ”Kongeriget Danmark for så vidt angår Færøerne”. Færøernes ageren må dog ikke tilsidesætte rigsfællesskabets samlede interesser (Statsministeriet, 2005a).

De danske, færøske og grønlandske repræsentationsstrukturer

Danmarks Udenrigsministerium varetager Kongeriget Danmarks interesser over for tredjelande både bilateralt via Danmarks 103 repræsentationer i verden og gennem medlemskab af multilaterale organisationer som EU, NATO, FN og WTO. Disse internationale organisationer er blandt de mange internationale samarbejder, hvor rigsfællesskabet har et samlet medlemskab, som administreres i København, hvorfor Grønland og Færøerne ikke har selvstændige medlemskaber (Udenrigsministeriet, 2019). På enkelte af de danske ambassader er også grønlandske og/eller færøske diplomater tilknyttet. Dette drejer sig for Grønlands vedkommende om Bruxelles, Reykjavik og Washington D.C. med planlagt åbning af en repræsentation i Beijing i 2021 (Veirum, 2020; Naalakkersuisut, 2020). For Færøernes vedkommende drejer det sig om repræsentationer i Beijing, Bruxelles, London, Moskva og Reykjavik med en åbning af en repræsentation i Tel Aviv i 2021. Grønlandske og færøske diplomater er formelt udsendt af Udenrigsministeriet, som også udsteder repræsentanternes diplomatpas og udbetaler løn, men diplomaterne varetager udelukkende henholdsvis grønlandske og færøske interesser og rapporterer derfor også kun til Nuuk og Thorshavn. For at være repræsenteret på de danske ambassader betaler Grønland og Færøerne husleje til Udenrigsministeriet og afdækker Udenrigsministeriets lønomkostninger.

Rigsfællesskabets paradiplomati

Vi har betragtet Grønlands og Færøernes internationale engagement som paradiplomati aktivitet. Paradiplomati forstås her som den type diplomati, der varetages af subnationale myndigheder, som eksempelvis Grønland og Færøerne, parallelt med den danske stats diplomati. Paradiplomati kan være rettet mod andre stater og internationale organisationer og formålet er at tilvejebringe forskellige former for økonomiske, kulturelle, politiske eller andre former for fordele (Kuznetsov, 2015: 31). Paradiplomati studeres ofte i en fø-

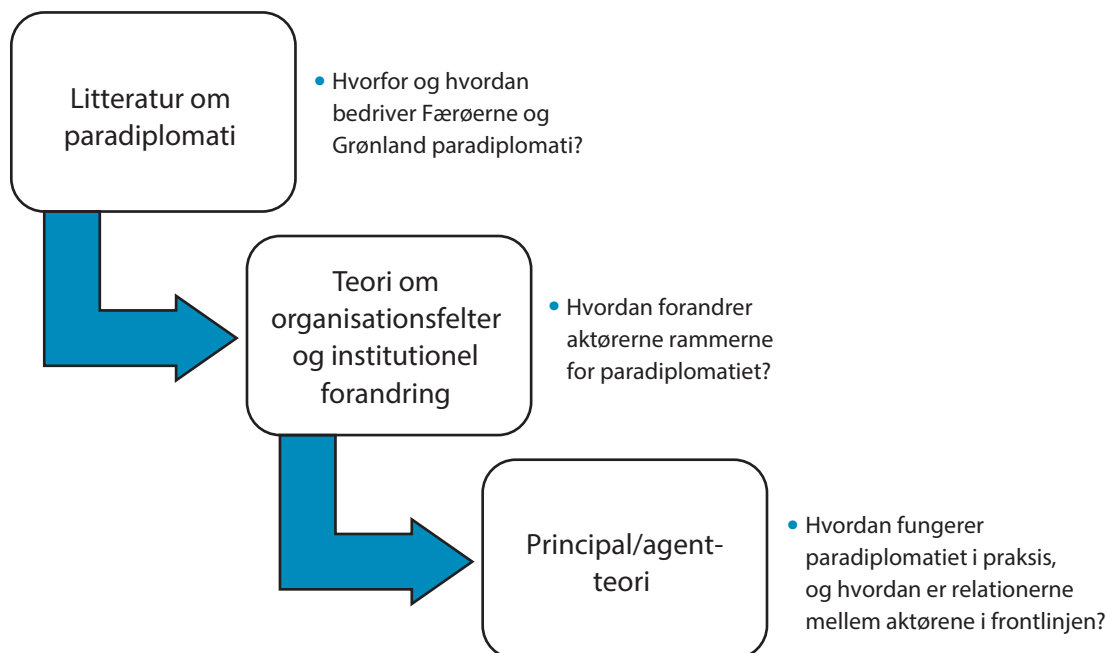
deral kontekst, da det forudsætter, at der eksisterer flere statslignende enheder med forskellige kompetencer over den samme befolkning. Grønlands og Færøernes konstitutionelle opbygning og tolkningen af grundloven giver således rigsfællesskabet en række føderale træk, hvorfor det paradiplomatiske begreb giver mening at anvende om Kongeriget Danmark. Formålet med at studere paradiplomati er ofte at undersøge den subnationale aktørs, her Grønland og Færøernes, konstitutionelle begrænsninger og muligheder for at handle internationalt (Chatterji og Saha, 2017: 376). Subnationale enheder opererer ofte i en juridisk/konstitutionel gråzone, da udenrigsanliggender typisk er et statsprærogativ, hvilket også er tilfældet i rigsfællesskabet (Lecours, 2008: 6). Paradiplomati er således en del af en tendens inden for litteraturen om international politik, hvor staters handlekraft i stigende grad opfattes som udfordret på grund af en stigende globalisering og regionalisering, hvor andre aktører end stater spiller en stadig større rolle (Kuznetsov, 2015: 1). I forlængelse heraf er det ikke atypisk, at paradiplomati opstår, hvis en substatslig aktør har ambitioner om øget autonomi, der går ud over de eksisterende rammers muligheder (Ackrén, 2014: 45).

Paradiplomati forstås her som den type diplomati, der varetages af subnationale myndigheder, som eksempelvis Grønland og Færøerne, parallelt med den danske stats diplomati

Paradiplomatisk teori udgør det første trin i vores teoretiske ramme (figur 1). Det andet trin, som vi er gået ned ad, er teori om organisationsfelter og institutionel forandring (Mahoney og Thelen, 2009; March og Olsen, 2008). Her består organisationsfeltet af rigsfællesskabets udenrigsdepartementer, regeringer og udenlandske repræsentationer/ambassader. Fra denne type teori har vi både anvendt teorier med normmæssige og rationelle perspektiver. Teori om organisationsfelter og institutionel forandring har bidraget med en større forståelse for den juridiske og organisatoriske kontekst, som rigsfællesskabets frontlinjediplomater agerer inden for, samt hvilken betydning forandring i konteksten, såsom en ny regering eller geopolitiske skift, har for de forskellige aktører inden for organisationsfeltet. Inddragelsen af både normmæssig og rationel teori har været nødvendig for at belyse forskelle i ressourcer og identiteter som forklaringer på de institutionelle forandringer, som vi er blevet gjort bekendte med i de foretagne interviews. Det nederste trin i figur 1, principal/agent-teori, har betydning for vores konklusioner vedrørende kompetencefordelingernes betydning for forholdet mellem rigsfællesskabets aktører, samt hvordan frontlinjediplomaterne interagerer med hinanden og med deres respektive udenrigsdepartementer (Eisenhardt, 1989).

Figur 1: Teoritrappe

Interviews med danske, færøske og grønlandske diplomater

Vi har i løbet af efteråret 2020 foretaget et større antal interviews med grønlandske, færøske og danske frontlinjediplomater og embedsmænd. Fra Grønland har vi talt med udsendte diplomater på repræsentationerne i Bruxelles, Reykjavik og Washington D.C. samt Departementschefen i Departementet for Udenrigsanliggender i Nuuk. Fra Færøerne har vi talt med udsendte diplomater på repræsentationerne i Bruxelles, Moskva, Reykjavik, London, København og Moskva. Vi har dertil talt med den danske ambassadør til Canada, embedsmænd i det danske Udenrigsministerium samt den danske arktiske ambassadør. Vi har valgt at interviewe denne gruppe, da de til dagligt arbejder med og inden for rigsfællesskabets institutionelle rammer. I vores udvælgelse af interviewpersoner har vi lagt vægt på både bredden og dybden ved at interviewe en repræsentant fra næsten alle grønlandske og færøske repræsentationer. Vi valgte således at kontakte samtlige af de to landes nuværende repræsentationer med forventningen om, at ikke alle repræsentationer havde mulighed for at deltage. Vi fik imidlertid positiv respons fra tæt på samtlige repræsentationer, hvorfor vi endte med interviewaftaler med alle de kontaktede personer med undtagelse af én, der var på barselsorlov og én repræsentation, der ikke ønskede at deltage. Løbende under vores interviews fik vi anbefalinger om andre relevante informanter, som vi kontaktede og interviewede. Dog blev vi undervejs gjort opmærksom på, at Færøerne også har en repræsentation i Beijing, som på daværende tidspunkt ikke er nævnt på det færøske Udenrigsdepartements hjemmeside, men vi vurderede, at vores informationspunkt var mættet og valgte derfor ikke at kontakte repræsentationen. Da vi har informanter fra både Grønland, Færøerne og Danmark og fra både ude- og hjemmetjenesterne, antager vi, at vi ikke har en bias i udvælgelsen af interviewpersoner.

En færøsk udetjeneste i vækst

Gennem vores interviews med færøske udenrigsrepræsentanter mødte vi en udetjeneste i vækst, hvor flere nye repræsentationer åbnes med få års mellemrum, og hvor der er en ambition om, at Færøerne skal spille en mere synlig rolle internationalt. Nationsbygning og fremtidig selvstændighed nævnes som en del af den færøske motivation for at have en selvstændig repræsentationsstruktur. Da dialogen under interviewet faldt på de færøske bevæggrunde for at oprette selvstændige repræsentationer, udtalte en færøsk repræsentant: "Det er jo en erkendelse af, at vi er en del af verdenssamfundet. Vi ser os selv som et land, som måske er i gang med at blive en stat." Her italesættes selvstændighedsprocessen direkte som en bagvedliggende årsag til, at man har behov for at opbygge egne internationale kompetencer og know how. Nationsbygningsperspektivet kan forstås i forlængelse af færingernes egen opfattelse af deres land som en nation med en særegen kultur. En færøsk repræsentant beskrev sammenhængen mellem nation og repræsentationer således: "[Færingerne] har et stærkt ønske om at markere, at de har egen identitet, sprog og kultur og med dette følger også, at man har eget flag og egne repræsentationer i udlandet." I dette interview og i flere andre blev der lagt vægt på den færøske identitet og kultur, som udslagsgivende for repræsentationernes oprettelse, og selvstændig international aktivitet omtales som en selvfølge i forlængelse heraf. På trods af at identitetsspørgsmål spiller en rolle i Færøernes internationale aktiviteter, blev den færøske identitet ikke italesat som værende i opposition til Danmark, - dette på trods af at Færøernes nuværende repræsentationer arbejder uafhængigt af det danske Udenrigsministerium. Vi fik dog et klart indtryk af et tæt og tillidsfuldt samarbejde mellem departementet i Thorshavn og Udenrigsministeriet, men det var samtidig tydeligt, at man ude på de færøske repræsentationer selv styrer butikken og ikke inddrager danske kollegaer i det daglige arbejde. Det skyldes i høj grad, at man på repræsentationerne primært, og i nogle tilfælde udelukkende, arbejder med handels- og fiskeripolitik, som er hjemtagne politikområder, hvor Færøerne har fuld autonomi. Det giver de færøske repræsentanter mulighed for at agere frit, men det skaber samtidig udfordringer, da disse politikområder til tider befinder sig i gråzonen mellem hjemtagede politikområder og udenrigspolitik.

➤ Nationsbygning og fremtidig selvstændighed nævnes som en del af den færøske motivation for at have en selvstændig repræsentationsstruktur

De konfliktfyldte færøske fisk: makrelkrig og lakseeksport

I samtlige interviews med færøske repræsentanter har handel og fiskeri fyldt meget, da disse er hjemtagede politikområder, som den færøske økonomi er direkte afhængig af. Fordi Danmarks fiskeri- og handelspolitik i vidt omfang bestemmes gennem EU-samarbejdet, lagde færøske repræsentanter vægt på, at Færøerne bedst selv repræsenterer egne interesser. Dette skyldes især, at Færøerne ikke er en del af EU-samarbejdet og derfor betragtes som tredjeland

med en handelsaftale, der stammer fra 1990'erne. Det forhold, at Færøerne er medlemmer af multilaterale organisationer som FN og WTO gennem deres tilknytning til Danmark, men samtidig står uden for EU, har derfor medført en række u hensigtsmæssige episoder, hvor Færøerne og Danmark udadtil reelt fremstår mere som modspillere end medspillere. Det kan skyldes, at der opstår uenighed om, hvor kompetencen ligger, altså hvorvidt der er tale om udenrigspolitik eller hjemtagne politikområder. Det kan dog også skyldes, at tvisten eller sagen er opstået mellem EU og Færøerne (som det eksempelvis var tilfældet med den femårige makrelkrig, som Færøerne trak sig sejrrigt ud af i 2014), hvor Danmark er bundet af EU-medlemskabet. Dette kan også skabe en relativ skizofren dansk fremtoning over for andre lande, når Kongeriget har substansielle enheder, der står uden for EU-systemet, og dermed ikke er forpligtet til at overholde disses spilleregler.

Det er både på det handelspolitiske område og på fiskeriområdet, at disse græzoner opstår, og hvor Færøerne selv kalder på forandring af rammerne for rigsfællesskabet. Udfordringerne ses blandt andet i WTO, hvor Kongeriget har et samlet medlemskab, og hvor EU forhandler på vegne af Danmark, da dansk handelspolitik er overdraget til EU. Det medfører nogle udfordringer i praksis, når tvister opstår mellem Færøerne og EU eller Danmark. Dette skyldes, at EU er medlem af WTO og fører ordet på vegne af medlemslandene. Da Færøerne er omfattet af Danmarks medlemskab i WTO, fører EU også formelt ordet på vegne af Færøerne. Netop i forbindelse med tvister på handelsområdet er der eksempler på, at EU formelt har stået i den situation at skulle forhandle på vegne af Færøerne, selvom Færøerne er et selvstændigt toldområde uden for EU, og selvom selve tvisten er mellem Færøerne og EU. Dette skaber selvsagt udfordringer. En færøsk repræsentant gav et eksempel på de særlige udfordringer, som det medfører, i en sag, hvor EU anklagede Færøerne (samt Chile og Norge) for at dumpe laksepriserne i 00'erne:

“Vi rejste sagen over for WTO sammen med nordmændene og chilenerne. Jeg husker på det tidspunkt, at jeg rejste til Genève som repræsentant for det færøske landsstyre (...) Jeg kom ind i lokalet, og der står den europæiske delegationsleder. Hun siger, ‘jamen, du står på min delegationsliste i dag, hvordan kan det være?’ Jeg siger så, ‘ja, det kan jeg godt forklare’. Samtidig sidder nordmændene og chilenerne på den anden side af bordet, og siger, ‘hvad laver du på den side af bordet?’ Det var jo igen af hensyn til rigsfællesskabet, at det er Danmark der er medlem af WTO, og det er Kommissionen, der fører sagen på vegne af Danmark, og Færøerne og Grønland er en del af det danske medlemskab af WTO, og det betyder, at Kommissionen skulle føre ordet på vegne af Færøerne og Grønland, som ikke er med i EU. Det bliver et helt skizofrent set-up.”

Færingerne bruger eksempler, som ovenstående, som belæg for deres ønske om et selvstændigt medlemskab af WTO, fordi Færøerne står uden repræsentation ved konflikter med EU og Danmark. Det var eksempelvis tilfældet under makrelkrigen, der forløb fra 2009-2014, hvor EU anklagede Færøerne

for overfiskeri af makreller i Nordatlanten. Det medførte en delvis embargo af færøske fiskefartøjer fra samtlige af EU's havne samt importforbud af færøske makreller, hvorfor Danmark også i praksis sanktionerede en anden del af Kongeriget.

Det påpeges ligeledes, at det manglende WTO-medlemskab er en udfordring, når Færøerne forhandler nye handelsaftaler på plads, fordi eventuelle stridigheder mellem de bilaterale parter ikke kan afgøres uden inddragelse af Danmark og dermed EU. De danske embedsmænd mener dog ikke, at et færøsk WTO-medlemskab er hverken meningsfuldt eller muligt. Et selvstændigt færøsk medlemskab af WTO er i konflikt med rigsfællesskabets rammer og den danske udenrigspolitiske enekompetence. Færøerne og Grønland kan kun melde sig ind i internationale samarbejder, hvor Kongeriget ikke er medlem i forvejen. Hertil kommer, at WTO er en mellemstatslig organisation, hvor medlemmerne typisk er stater – altså ville Færøerne fremstå som en selvstændig stat ved et fuldkomment, selvstændigt medlemskab. En dansk embedsmand omtalte forholdet således: “Du kan ikke både være i rigsfællesskabet og så føre egen udenrigspolitik. De to ting hænger ikke sammen.” Med andre ord – man kan ikke både være en del af rigsfællesskabet, med alt hvad det indebærer på godt og ondt, og samtidigt have autonomi til at føre egen udenrigspolitik i form af fuldgyldigt og selvstændigt medlemskab i en mellemstatslig organisation, hvor Danmark i forvejen er medlem på hele Kongerigets vegne.

 En dansk embedsmand omtalte forholdet således: “Du kan ikke både være i rigsfællesskabet og så føre egen udenrigspolitik. De to ting hænger ikke sammen.”

Inden for handelspolitikken er vi også stødt på en række sager, hvor Færøerne succesfuldt har navigeret gennem gråzonerne i kompetencefordelingen for at forfølge egne, færøske interesser. Det ses i gråzonen mellem udenrigspolitik og handelspolitik, hvor Færøernes har brugt deres ret til at føre egen handelspolitik til at intensivere deres handel med Rusland, mens Danmark og det øvrige EU indførte omfattende sanktioner efter Ruslands annektering af Krim i 2014. En færøsk repræsentant beskrev de økonomiske incitamenter for den færøske øgede handel med Rusland således:

”[når] EU boykotter Rusland, sætter Rusland modtiltag ind, og det betyder, at når Færøerne ikke er medlem af EU, får Færøerne en særlig gunstig adgang til det russiske marked, når de russiske modtiltag rammer de lande og produkter, som normalt er Færøernes konkurrenter, netop på det russiske marked.”

Denne afpolitiserede tilgang til handel blev ikke delt af de danske diplomater, vi interviewede, som påpegede, at de har måtte forklare den særlige danske statslige konstruktion over for deres europæiske kollegaer for at klargøre, at Færøerne reelt handlede i overensstemmelse med loven, og at Danmark ikke

kunne tvinge dem til at efterleve de europæiske sanktioner. Danmarks dikotome opdeling af udenrigspolitik/ikke-udenrigspolitik får altså Kongerigets udenrigspolitik til at fremstå splittet udadtil, da Kongerigets frontlinjediplomater ikke agerer som én samlet aktør, når den færøske repræsentation i Moskva intensiverer lakseeksporten til Rusland, mens den danske ambassadør i Rusland samtidig arbejder på at indføre omfattende sanktioner. Dette sætter derudover danske diplomater i en akavet situation, når europæiske samarbejdspartneres fiskeeksportører taber store summer penge som følge af EU's restriktioner, mens de kan se en del af et andet EU-medlemsland tjene store summer på eksportstoppet, også selvom Færøerne ikke er forpligtet på nogen måde til at overholde disse sanktioner.

De eksisterende rammer for rigsfællesskabet giver rigelig med plads til at udøve et skøn, hvilket Færøerne har udnyttet til at forfølge sine egne interesser uden om Danmarks udenrigspolitik

De eksisterende rammer for rigsfællesskabet giver rigelig med plads til at udøve et skøn, hvilket Færøerne har udnyttet til at forfølge sine egne interesser uden om Danmarks udenrigspolitik. Når samtalen under vores interviews faldt på handel med særligt Rusland, blev den manglende færøske udenrigspolitiske kompetence således også tilnærmelsesvist italesat som rygdækning. Færingerne anvender tydeligvis dikotomien og rigiditeten i den danske opdeling af udenrigspolitik og ikke-udenrigspolitik strategisk for at forfølge egne interesser. Dette sås senest ved Færøernes planer om at åbne en repræsentation i Jerusalem, hvor man fra dansk side fastslog, at placeringen af repræsentationer er indeholdt i den udenrigspolitiske kompetence, hvorfor den færøske repræsentation i stedet åbnes i Tel Aviv, hvor den danske ambassade også ligger. Ovenstående illustrerer, hvordan man fra færøsk side reelt har anvendt institutionerne klogt til at agere mere aktivistisk på den internationale scene, selvom Færøerne samtidig udadtil kritiserer, at grundlovens kompetencefordeling kontrollerer og begrænser deres muligheder.

Selvom Færøerne traditionelt har været særdeles *open for business* for alle, der ønskede det, er det imidlertid relevant at overveje, hvordan en øget amerikansk tilstedeværelse i Færøerne vil påvirke disse muligheder fremover. Således kan planer om en amerikansk radarstation i Færøerne, som skal overvåge russiske aktiviteter i Nordatlanten, medføre en øget amerikansk indflydelse i Færøerne. Der er allerede eksempler på amerikanske panderynker over for Færøernes åbenhed i forhold til ikke-vestlige aktører. Den nu forhenværende amerikanske ambassadør, Carla Sands, var således meget direkte i sine advarsler, da det færøske teleselskab Føroya Tele overvejede Huawei som leverandør af 5G-udstyr (Poulsen, 2020). Den amerikanske radarstation er fortsat blot på tegnebrættet, men har været drøftet på møder mellem Danmark og Færøerne samt forhenværende Secretary of State Mike Pompeo samt ved et bilateralt møde mellem Færøerne og den amerikanske Admiral Robert Burke,

der har ansvaret for den amerikanske flåde i Europa. Et møde som vi i øvrigt har kunnet erfare ikke forløb helt udramatisk, fordi repræsentanter fra Udenrigsministeriet mødte op i Thorshavn, uden at man i Færøerne efter sigende var blevet orienteret herom. Eksemplet illustrerer også tydeligt den uafklarede kompetencefordeling på det udenrigspolitiske område i Rigsfællesskabet.

Grønlands lune position mellem USA og EU – en løftestang for større handlerum

Grønlands bliver qua sin placering i Arktis stadig mere synlig på den internationale scene. Dette skyldes kombinationen af Arktis' geopolitiske betydning samt øgede muligheder for råstofudvinding, nye transportruter og fiskerimuligheder som følge af klimaforandringerne, der efterhånden er velkendte emner inden for international politik. Disse forhold blev også gentaget af både danske og grønlandske embedsmænd som udslagsgivende for Grønlands udvidede internationale handlerum. At omgivelserne muliggør udvidede internationale aktiviteter har således også afstedkommet, at mulighederne udnyttes mere aktivt. Dette skyldes også en øget selvbevidsthed blandt grønlænderne om deres geopolitiske positions strategiske betydning for Danmark, hvilket flere repræsentanter ligeledes italesatte. Den stigende internationale opmærksomhed på Arktis det seneste årti har således også betydet, at Grønlands strategiske betydning for Danmarks internationale position er blevet mere synlig. Derfor har man også fra dansk side prioriteret Arktis og Grønland inden for de seneste 10 år, hvor Kontoret for Arktis og Nordamerika (ANA) som ét af få kontorer i Udenrigsministeriet har oplevet øgede bevillinger. For første gang har man også i efteråret 2020 udsendt en fast medarbejder fra Udenrigsministeriet til Nuuk. Dette skyldes også, at selvom man i Grønland har fået en større bevidsthed om egen geopolitiske betydning og dermed også har tilegnet sig et udvidet handlerum, har man fortsat et begrænset kendskab til det storpolitiske spil som traditionelt og fortsat fremover vil være et prærogativ for regeringen i København. Medarbejderen skal således sikre en mere gnidningsfri koordination mellem København og Nuuk. Fra dansk side er det dermed også en balancering mellem på den ene side at give Grønland mere indflydelse til at træffe beslutninger til egen gavn, samtidig med at ANA-kontoret skal sørge for, at Nuuk er ordentlig klædt på til storpolitiske stormvejr og ikke kommer til at overtræde sine beføjelser til at agere udenrigspolitisk.

 Selvom man i Grønland har fået en større bevidsthed om egen geopolitiske betydning og dermed også har tilegnet sig et udvidet handlerum, har man fortsat et begrænset kendskab til det storpolitiske spil

På baggrund af vores interviewmateriale er det klart, at man i Grønland i større grad end tidligere bruger sin geostrategiske betydning aktivt i internationale forhandlinger. Ikke at man eksplicit nævner den gensidige afhængighed mellem Danmark og Grønland under forhandlinger, men snarere sådan

at bevidstheden om egen betydning har givet Nuuk en større selvtillid til at agere internationalt både alene samt ved at indgå mere aktivt i det internationale samarbejde med Danmark. Den større internationale aktivitet ses også i relation til tredjelande, hvilket også påvirker det interne magtforhold mellem Grønland og Danmark, fordi Grønland i højere grad end tidligere selv sætter dagsordenen. Dette ses eksempelvis i relationen til USA, hvor man i dag er mere bevidst om at udnytte Thulebasens betydning for amerikansk sikkerhed til egen fordel. Eksempelvis ser man det som en sejr, at USA nu anerkender Grønlands betydning for landets sikkerhed i en fælleserklæring:

”USA anerkender Grønlands betydning for det amerikanske forsvar (...). Grønland er meget vigtigt for det transatlantiske samarbejde og USA’s egen sikkerhed.“

Grønland anvendte også deres geografiske position aktivt under forhandlingerne om servicekontrakten for Thulebasen i efteråret 2020. Her sad Grønland aktivt med ved bordet sammen med Danmark og USA. For Grønland spillede særligt handelsrelationerne mellem USA og Grønland en vigtig rolle, og man lykkedes både med at få servicekontrakten tilbage på grønlandske hænder og at sikre en forbedret handelsrelation til USA. Flere grønlandske repræsentanter lagde vægt på, at det var vigtigt for grønlænderne, at de denne gang sad mere aktivt med ved forhandlingsbordet. Dette blev beskrevet i modsætning til den forrige aftale, hvor servicekontrakten endte hos en amerikansk udbyder, hvilket man i Nuuk anså som resultatet af en dansk fejl disponering i forhold til de europæiske udbudsregler, som ellers ikke gælder i Grønland:

”Hvis du skriver ud fra et dansk EU-mindset, så kommer du til at skrive som om, at Grønland var med i EU. Det var noget af det, der gik galt, da servicekontrakten med Thule gik i vasken (...). Der var der nogen, der sov lidt i timen...”

Således udspiller bevidstheden om egen vigtighed sig nu også i forhandlingsrummet, og dette har bidraget til de seneste år udvikling og udvidelsen af den grønlandske udenrigspolitiske aktivitet. Grønlands aktive rolle i forhandlingerne afspejler også en anerkendelse fra dansk side om, at de grønlandske forhandlere besidder evnerne til at forhandle med en stormagt som USA, og samtidig at det fra dansk side anerkendes som legitimering af aftalens gyldighed, at Grønland, som aftalen omhandler, selv har spillet en afgørende rolle i forhandlingerne. Hertil er det relevant at pointere, at man i Grønland har brugt erfaringer fra tidligere forhandlinger til at opbygge kendskab og kompetence til denne type af forhandlinger i deres udenrigsdepartement.

Grønlands udenrigsdepartement fremstår imidlertid mindre erfarent end det færøske, og man har således også færre repræsentationer end Færøerne ude i verden. Her synes Grønlands noget anderledes relation til EU at spille en væsentlig forklarende faktor. Grønland trådte ud af EU i 1985, men modsat Færøerne, som aldrig har været medlem, har man i Grønland et relativt tæt samarbejde med EU. Grønland har således OLT-status i EU (Oversøiske

Lande og Territorier), der blandt andet betyder, at man får et årligt økonomisk tilskud og har adgang til at søge om diverse fondsmidler. Derudover har man gennem Grønlandstraktaten fra 1985 toldfri adgang til det indre marked for fiskeprodukter, hvor EU til gengæld får adgang til fiskekvoter i grønlandske farvande. Idet Grønlands primære eksportmarked i mange år har været EU, har der således ikke været samme behov for at udvide det internationale engagement i Grønland. Det meget forskellige forhold til EU var således også en af de gentagende forklaringer på, at der ikke eksisterer noget særligt udbygget internationalt samarbejde mellem Grønland og Færøerne hverken udadtil eller over for Danmark.

Det meget forskellige forhold til EU var således også en af de gentagende forklaringer på, at der ikke eksisterer noget særligt udbygget internationalt samarbejde mellem Grønland og Færøerne hverken udadtil eller over for Danmark

Grønlands nye eksporteventyr

Efter at Grønland i mange år har levet en stille tilværelse qua den lune placering mellem eksportmarkedet EU og sikkerhedsvagten USA, fremstår Grønland mere velfunderet i sin internationale position og søger nu derfor også nye eksportmarkeder, samtidig med at de etablerede markedsadgange udbygges. Selvom Grønlands internationale aktiviteter indtil for nylig var afgrænset til EU og USA, hvilket også afspejles af deres repræsentationsstruktur, ser man nu også forandringer, der bevidner om, at man nu også kigger i andre retninger end mod syd og sydvest. Således spiller Kina en stadig større rolle for Grønlands økonomi, hvilket også er den primære årsag til, at Grønland åbner en repræsentation i Beijing i 2021. Interessen synes at være gensidig, da Kina også har udvist stor interesse både for de efterhånden famøse grønlandske lufthavnsprojekter, den nu genopstandne flådestation Grønnedal, råstofudvinding og for statussen som observatør i Arktis Råd med den selverklærede titel som *nær-Arktis* stat. Mens de kinesiske aktiviteter i Grønland har rejst røde flag (uden gule stjerner) i både Washington D.C. og København, fremstår Grønlands interesser i Kina primært som handelsmæssige, da det kinesiske marked udgør en stadig stigende andel af Grønlands eksport. Det kan således også ses som en del af en diversificering af den grønlandske økonomi, som eksempelvis Nationalbanken gentagende gange har efterlyst, idet Grønlands eksport altovervejende fortsat udgøres af fisk og skaldyr. I forlængelse af dette tydeliggøres det i vores interviews, at man i Grønland skal kunne eksportere til andre markeder end det europæiske, hvis landet skal opnå selvstændighed på sigt.

At være repræsentant for verdens eneste inuit-nation

Der eksisterer et stærkt og personligt drive blandt de grønlandske repræsentanter ude i verden, der ofte italesættes som en stolthed over at repræsentere eget land og folk samt et ønske om at gøre en positiv forskel for Grønland. En repræsentant beskrev således åbningen af Grønlands nyeste repræsentation som et personligt projekt, hvor repræsentationschefen selv stod for maling, internet og møbelsamling, samtidig med at denne skulle deltage i officielle arrangementer. Beskrivelsen gav associationer til en start-up-mentalitet og drive, som var stærkt og kendetegnende for de grønlandske repræsentanter, som vi har talt med. De grønlandske repræsentanter italesatte i høj grad identitet og kultur som afgørende for Grønlands behov for at agere internationalt. Grundlæggende blev det gentaget i samtlige interviews, at grønlændere bedst selv repræsenterer Grønland. Den særegne grønlandske kultur, sprog og befolkning blev således gentagne gange nævnt som årsagen til, at man i Grønland har behov for at være mere tilstede ude i verden, og hvorfor man ikke kan nøjes med at være repræsenteret gennem Kongerigets fælles ambassader. Ønsket om egen repræsentation er for flere begrundet i argumenter om, at man i Danmark ikke forstår sig på grønlandske forhold og dermed ikke på legitim vis kan repræsentere grønlænderne ude i verden. En grønlandsk repræsentant beskrev det således:

“Vi kender vores baggrund, vi kender vores historie og kultur, vi kender de lokale forhold i Grønland. Ligesom at Danmark er bedst til at repræsentere sig selv og kender de lokale forhold i Danmark, så gælder det samme også for Grønland og Færøerne.”

➤➤ Fra grønlandsk side forholder man sig imidlertid grundlæggende skeptisk over for Danmarks mulighed for at repræsentere et land, som de færreste nogensinde har været i, og hvor endnu færre forstår kulturen og taler sproget

Flere af de grønlandske repræsentanter italesætter den grønlandske nationale selvforståelse som en af de mest elementære årsager til, at man ønsker egne internationale repræsentationer. Den manglende danske forståelse for og kendskab til den grønlandske nation (herunder sprog, kultur og interne forhold) genkender danske embedsmænd, og man anerkender også, at disse forhold kan blive bedre. Fra grønlandsk side forholder man sig imidlertid grundlæggende skeptisk over for Danmarks mulighed for at repræsentere et land, som de færreste nogensinde har været i, og hvor endnu færre forstår kulturen og taler sproget. Hertil skal man sandsynligvis ikke undervurdere betydningen af Danmarks fortid som kolonimagt, som også blev italesat i flere interviews. Behovet for at agere internationalt kan således også ses som en mere symbolsk måde at markere Grønland som et selvstændigt land udadtil. En dansk embedsmand beskriver Grønlands motivation for at være internationalt tilstede og den grønlandske nationalitetsfølelse således:

“Et Grønland med udvidet selvstyre er også noget med at markere sig som aktør på den internationale scene, der er et eller andet nation building over det, tror jeg også – altså hvem er vi i forhold til resten af verden, og hvem er vi i forhold til Danmark.”

Dette aspekt af nationsbygning spiller også sammen med et ønske om at opnå selvstændighed – en ambition, som fylder mere i vores interviews med grønlandere end med færinger. Dette kommer også til udtryk ved en mere konkret udfordring for de grønlandske repræsentanter, da Grønland skal underskrive internationale aftaler: “Danmark for så vidt angår Grønland.” Denne formulering gælder også Færøerne, men omtales mere kritisk af grønlandske diplomater. Dette opleves som unødvendig dansk dominans, men er en del af rammerne for rigsfællesskabet, og det forhold, at Danmark har den udenrigspolitiske kompetence på vegne af hele riget.

Et udvidet paradiplomatisk manøvrerum?

Flere af de grønlandere og færinger, vi har talt med, fortæller, at forholdet mellem København, Nuuk og Thorshavn er blevet forbedret de sidste få år. Flere kobler denne forandring til den danske socialdemokratiske regering, der blev valgt i 2019. Det danske udenrigspolitiske system skulle være blevet mere lydørt både på politisk- og embedsmandsniveau efter dennes tiltrædelse, hvilket tilskrives en klar politisk ambition om en forbedret relation. Dette afstedkommer både et forbedret samarbejde i dagligdagen, men også med større politiske tiltag som det delte formandskab i Nordisk Ministerråd i 2020. Dette skifte i den danske, politiske tilgang til Grønland og Færøerne stammer formentlig fra en politisk overvejelse om rigsfællesskabets rammer. En af de danske embedsmænd, som vi talte med, beskrev de politiske overvejelser bag tendenserne i den danske, politiske tilgang til rigsfællesskabet således:

“Der er nogen, der abonnerer på den tilgang, at hvis man giver Grønland og Færøerne mere manøvrerum, så styrker man limen i rigsfællesskabet, for så har man det rart alle tre ved at være her. Så er der nogle, der tænker, at det rum kan ikke udvides yderligere, uden at vi går på kompromis med regeringens ansvar ift. grundloven (...). Så jeg tror det kommer an på, hvilken tilgang man abonnerer på. Jeg tror den nuværende regering abonnerer på den første.”

Denne embedsmand beskriver den politiske vekslen mellem to strategiske tilgange til rigsfællesskabet. Hvilken af disse strategier, der er bedst diskuteres til tider i Folketinget, men Udenrigsministeren abonnerer efter sigende på den første strategi. Det er tydeligt, at de grønlandske og færøske diplomater foretrækker den nuværende tilgang, hvor manøvrerummet er større. Der er dog stadig klare danske overvejelser om, hvor nogle grænser går. Som nævnt tidligere, er selvstændigt grønlandsk og færøsk medlemskab af internationale organisationer, som WTO, ifølge danske embedsmænd uforenelige med at være en del af Kongeriget Danmark. Det er altså fortsat den danske regering, som fører Kongerigets udenrigspolitik, selv når manøvrerummet udvides.

Rigsfællesskabets paradiplomatiske relationer nu og i fremtiden

Flere af de interviewede embedsmænd og diplomater påpeger, at de interpersonelle relationer generelt er gode, og at samarbejdet mellem danske, grønlandske og færøske frontlinjediplomater og embedsmænd generelt er velfungerende. Flere beskriver således også, at der er sket en forbedring i samarbejdet bare inden for de seneste par år, som særligt tilskrives den nuværende danske regering og dennes tilgang til rigsfællesskabet som konstruktion. Relationerne i rigsfællesskabet plejes i højere grad, så det forbliver meningsfuldt for alle parter at blive i fællesskabet. Den bagvedliggende årsag til de seneste års forbedring af relationerne tilskrives i høj grad den nye sikkerhedspolitiske situation, hvor Arktis spiller en afgørende rolle for Danmarks internationale position. Som følge heraf er Grønland og Færøernes strategiske vigtighed blevet mere synlig end tidligere. Forbedringen hænger dog også sammen med de seneste årtiers økonomiske udvikling i Færøerne og Grønland, hvor landene bliver fortsat mindre afhængige både økonomisk, men også politisk af Danmark. Danmark indgår også i højere grad i mere ligeværdige samarbejder med Nuuk og Thorshavn, hvor man er blevet mere erfaren i det internationale.

Det er dog blevet tydeliggjort i flere af de interviews, vi har foretaget, at der er udfordringer i rigsfællesskabet, som særligt omhandler de institutionelle rammer og opdelingen af kompetencer mellem Danmark, Færøerne og Grønland, og som skaber frustrationer og udfordringer for det diplomatiske korps og de paradiplomatiske enheder.

Trods de seneste års forbedringer er der fortsat en række udfordringer, som særligt omhandler gråzonerne mellem udenrigspolitik, der er en dansk enekompetence, og områder som handel, fiskeri og infrastruktur, der er hjemtagne til Færøerne og Grønland. Udfordringerne opstår særligt, når den danske udenrigspolitiske kompetence forhindrer Færøerne eller Grønland i at føre den politik, de ønsker, heriblandt at indgå handelsaftaler grundet manglende WTO-medlemskab eller modtage investeringer i infrastruktur eller råstofudvinding fra udenlandske selskaber. Flere af disse konflikter eller udfordringer opstår ved uenighed vedrørende grænserne for udenrigspolitik som sagsområder, og hvornår en sag omhandler et dansk eller hjemtaget område. Udfordringerne opstår også på flere af områderne, da Danmark har overdraget disse til EU, herunder handel og fiskeri, hvorfor EU blandt andet forhandler på vegne af Danmark, og i forlængelse heraf Færøerne og Grønland, i WTO og lignende sammenhænge. Da Færøerne og Grønland dog ikke er medlemmer af EU og det indre marked, opstår der nogle særlige situationer, som særligt Færøerne oplever som værende problematiske, da de har en fjernere tilknytning til EU end Grønland.

Vi vil anbefale, at den danske regering tager initiativ til en dialog med færøske og grønlandske politikere og regeringer vedrørende rigsfællesskabet og den danske enekompetence på forsvars-, sikkerheds- og udenrigspolitikken for Kongeriget. Denne dialog skal indledes af den danske regering for at vise

lydhørhed. Diskussionen skal både bidrage til at skabe større klarhed blandt rigsfællesskabets parter om de generelle udfordringer, som de juridiske rammer skaber, men diskussionen skal også skabe en større forståelse for både de danske, færøske og grønlandske positioner og prioriteringer, så rigsfællesskabet kan fremstå mere samlet udadtil, mens der samtidig skabes et bedre rum for, at landene hver især kan forfølge egne politiske prioriteringer. En sådan diskussion skal også gøre det lettere for andre stater og eksterne parter at forstå rigsfællesskabets konstruktion og dynamikker.

 Vi anbefaler, at man øger kontakten mellem Færøernes og Grønlands frontlinjediomater og Asiatisk Plads. En øget kontakt kan ske med respekt for de opdelte kompetenceområder og kan med fordel udgøre et tilbud om faglig sparring med kollegaer fra København, der kan hjælpe til at styrke de interpersonelle relationer mellem Kongerigets diplomatiske korps

Derudover vil vi anbefale, at man øger kontakten mellem Færøernes og Grønlands frontlinjediomater og Asiatisk Plads. En øget kontakt kan ske med respekt for de opdelte kompetenceområder og kan med fordel udgøre et tilbud om faglig sparring med kollegaer fra København, der kan hjælpe til at styrke de interpersonelle relationer mellem Kongerigets diplomatiske korps. Dette kan eksempelvis opnås ved at invitere de grønlandske og færøske repræsentationschefer med til det årlige ambassadørmøde, som Udenrigsministeriet afholder i København. Dette udgør en symbolsk handling, men kan have positive effekter, fordi det sender et vigtigt signal til Grønland og Færøerne om, at man fra dansk side anser dem for ligeværdige kollegaer, som man ønsker at give reel medindflydelse.

Flere færøske og grønlandske embedsmænd oplever derudover et dansk embedsværk, der ikke er opmærksomme på at inddrage og informere dem om Danmarks udenrigspolitik. Dette problem kan en større kontakt mellem Asiatisk Plads, Nuuk og Thorshavn ligeledes imødekomme. På denne baggrund anbefaler vi, at man i Udenrigsministeriet aktivt forsøger at udbrede kendskabet til Danmarks forpligtelse til at inddrage og oplyse Grønland og Færøerne om udenrigspolitiske forhold. Konkret kan man udarbejde et cirkulære, der fastlægger, hvornår man inddrager og informerer Grønland og Færøerne. Et sådant cirkulære bør kunne implementeres uden nævneværdige omkostninger, men en større opmærksomhed på problematikken kan bidrage til en følelse af at blive mere inkluderet som en ligeværdig part i rigsfællesskabet.

Disse ovenstående anbefalinger, mener vi, kan fremme rigsfællesskabets udenrigspolitiske samarbejde, integration og koordination.

Litteraturliste

- Ackrén, Maria (2014), "Greenlandic Paradiplomatic Relations", i Lassi Heininen, red., *Security and sovereignty in the North Atlantic*, Palgrave pivot, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, pp. 42–61.
- Chatterji, Rakhahari, og Swagata Saha (2017), "Para-Diplomacy: Concept and the Context". *India Quarterly: A Journal of International Affairs*, 73(4): 375–94.
- Eisenhardt, Kathleen M. (1989), "Agency Theory: An Assessment and Review", *The Academy of Management Review*, 14(1): 57-74.
- Hill, Christopher (2016), *Foreign Policy in the Twenty-First Century*, London: Palgrave.
- Kuznetsov, Alexander S. (2015), *Theory and practice of paradiplomacy: subnational governments in international affairs*, London; New York, NY: Routledge.
- Lecours, André (2008), "Political Issues of Paradiplomacy: Lessons from the Developed World", *Discussion Paper in Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
- Mahoney, James, og Kathleen Thelen (2009), "A Theory of Gradual Institutional Change", i James Mahoney og Kathleen Thelen, red. *Explaining Institutional Change*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1–37.
- March, James G., og Johan P. Olsen (2008), *Elaborating the "New Institutionalism"*, Oxford: Oxford University Press.
- Naalakkersuisut (2020), *Møder for Naalakkersuisut / Mødereferater / marts*. https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Moeder-for-Naalakkersuisut/Moedereferater/2020/03/10_03_20
- Poulsen, Regin Winther (2020), "Forget Greenland, There's a New Strategic Gateway to the Arctic", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2020/12/07/forget-greenland-faroe-islands-new-strategic-gateway-to-the-arctic/?fbclid=IwAR32bOGnJP15RqLmzkwJDI-5by-2jPSk6qZfKSWjBHNvnr9WzN5Fai7mEkQ>
- Statsministeriet (1953), *Danmarks Riges Grundlov. LOV nr. 169 af 05/06/1953*. [Grundoven], København.
- Statsministeriet (2005a), *Lov om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler. LOV nr. 579 af 24. juni*, [Famjin-erklæringen; Fuldmagtstoven vedrørende Færøerne], København.
- Statsministeriet (2005b), *Lov om Grønlands landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler. LOV nr. 577 af 24. juni*, København.
- Udenrigsministeriet (2019), *Repræsentationer i udlandet*, <https://um.dk/da/om-os/organisation/repr/>
- Veirum, Thomas Munk (2020), *Sermitsiaq, Beijing-repræsentation foreslås fra 2021*, <https://sermitsiaq.ag/node/224074>